

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

*І.В. Шкодiна, канд. екон. наук,
Харківська філія Української академії банківської справи*

Банки відіграють важливу роль на фондовому ринку, і хоча ринок цінних паперів ще знаходиться в стадії формування, все ж таки можна визначити основні напрямки діяльності комерційних банків у цьому перспективному просторі.

Передусім, треба зазначити, що однією з найважливіших особливостей банківської системи України є універсальний характер комерційних банків. Система універсальних банків, на відміну від системи спеціалізованих кредитних установ, несе в собі потенційно більше вигод для економіки в цілому. Це природно впливає зі спектра тих функцій, які виконують універсальні банки.

Диверсифікація банків на комерційні та інвестиційні означає заборону комерційним банкам здійснювати деякі операції з цінними паперами, які є основним джерелом ризику, а також заборона на деякі види професійної діяльності, пов'язаної з високим ризиком (наприклад, дилерську). Але протягом останнього десятиліття ситуація на фінансових ринках змінилася. Конкурентоспроможність банків, які не є універсальними інститутами, стала знижуватися. Спостерігається "розмив" меж інвестиційними та комерційними банками – шляхом прийняття поправок до законодавства, які розширюють компетенцію комерційних банків, а також шляхом упровадження нових видів банківських операцій (особливо з похідними фінансовими інструментами).

Широке коло виконуваних операцій дозволяє універсальному банку зберегти високу стабільність при кон'юнктурних коливаннях, високу життєздатність відносно загальноекономічних функцій. Водночас, враховуючи принцип симетричності ризику, універсальний характер банків диктує і більшу небезпеку, адже в цих банках сконцентровано владу. Звідси жорсткі обмежуючі заходи з боку центрального банку та уряду, які не завжди відповідають інтересам економічного розвитку країни. Відповідна закономірність простежується і у функціонуванні фондового ринку України, що підтверджує аналіз його сучасного стану.

На сучасному етапі розвитку необхідно підвищувати роль держави та її органів в сфері регулювання та забезпечення безпеки фінансового ринку України. Державі доцільно вдосконалювати законодавчу та нормативну базу функціонування комерційних банків на фондовому ринку, організувати систему правозастосування та виконувати регулюючі функції. Якщо в питаннях формування законодавства намітилися певні зрушення, то в сфері правозастосування та регулювання (діяльність регулюючих та правозастосовчих органів) існують проблеми. Об'єднання зусиль в діяльності державних органів та розмежування повноважень – дуже важливі для національної і економічної безпеки кредитно-фінансового ринку.

Фондові операції банків це різні операції з цінними паперами, придбання цінних паперів для банків, первинне розміщення випущених цінних паперів, вторинний обіг цінних паперів (купівля та продаж за дорученням клієнтів), розміщення державних позик та операції з облігаціями. Таким чином, потенціал фондового ринку України, тобто спектр і обсяг послуг, які можуть бути реалізовані тут дуже великий. В операціях, які виконуються вітчизняними банками для задоволення потреб суб'єктів ринку цінних паперів, представлені всі стадії обігу цінного паперу – від його випуску і обслуговування до погашення. Розвиток ринку диктує свої правила: збільшується кількість його учасників, визначаються і коригуються їх функції, відпрацьовуються принципи ефективної взаємодії.

Комерційні банки можуть залучати нових акціонерів шляхом розміщення цінних паперів на західних ринках за допомогою програм ADR (Американських депозитарних розписок). Це дуже вигідно для банків, так як інвестори на цих ринках не прагнуть брати участь в управлінні банком, формально акціонером виступає не конкретний інвестор, а уповноважений банк, що обслуговує розписки на викуплений пакет акцій. В той же час програми ADR не є ідеальними для всіх український комерційних банків.

Щодо участі українських компаній на міжнародному ринку капіталів, можна сказати, що цей процес розпочався ще у 1998 році, коли Bank of New York започаткував програму випуску ADR на українському ринку, а також як банк-депозитарій підписав договори з трьома українськими банками-зберігачами: ING Baring, Приватбанком і Першим українським міжнародним банком. Однак неможливо не відмітити, що процес розвитку депозитарних розписок, незважаючи на позитивний ефект від залучення інвестицій в економіку, має і негативні наслідки як для країни в цілому, так і для локального фондового ринку.

Український ринок цінних паперів відноситься до класичного emerging market – який швидко розростається, проте надзвичайно високо ризикований, зі слабкою інфраструктурою, значним впливом зарубіжних інвесторів, високою нестабільністю, тому однією із специфічних рис фондового ринку України є його спекулятивний характер. Комерційні банки активно здійснюють спекулятивні операції від свого імені і від імені клієнтів. Насичення фондового ринку акціями емітентів, які розрізняються за сферами діяльності (фінансові установи, промислові корпорації, сільськогосподарські виробники, торговельні підприємства, підприємства сфери побуту тощо), дає реальну можливість створити наблизений до ефективного банківський фондовий портфель.

Крім операцій щодо формування портфеля акцій, комерційні банки працюють над впровадженням комплексних послуг із обслуговуванням фондового ринку. Насамперед, це розміщення емісій, яке супроводжується депозитним обслуговуванням емітентів. Банки можуть розробити на замовлення клієнта емісійний проект, моделі фінансування його діяльності за допомогою використання різноманітних фінансових інструментів.

Незаперечною є активна роль банків на фондовому ринку. Комерційні банки України мають зайняти гідне місце на ринку цінних паперів (як на

первинному, так і на вторинному). Це сприятиме як більш ефективному розвитку фондового ринку України, так і розвитку банківської системи країни.

Шкодiна, I.B. Особливостi функцiонування комерцiйних банкiв на фондовому ринку України [Текст] / I.B. Шкодiна // Проблеми i перспективи розвитку банкiвської системи України: зб. наук. праць. – Суми: УАБС НБУ, 2003. – Т. 8. – С. 163-166.